

Hitler a nacismus-Enzo Collotti

Neúspěch výmarského demokratického projektu na konci let vyvolal v Německu bezprecedentní politickou, sociální a ekonomickou krizi, která dovolila bleskový nástup k moci a vzestup ultranacionalistické, rasistické a korporativistické pravici, reprezentované nacionálně socialistickou stranou Adolfa Hitlera.

Politická krize, sociální krize, krize systému

Krize výmarské republiky nebyla jen krizí politických sil, krizí programů a orientací, nýbrž spíš výsledkem rozkolísanosti politických a společenských sil, na nichž byl postaven politický systém definovaný ústavou roku 1919. Politická krize demokratické republiky se projevovala trvalým a narůstajícím napětím mezi reformními silami a snahami o zachování starých pořádků, které bránily plnému uskutečnění rozvinuté demokratizace nového německého státu a společnosti v duchu ústavy. Problém kontinuity, která byla z mnoha důvodů pořád spoutána s autoritářskými tradicemi monarchie, neměla ani kulturu, ani vůli působit, jako efektivní podpora nových demokratických institucí. Kromě toho se v kontextu nových mezi politickou a výkonnou mocí projevila samostatná byrokracie jako zbytnělá. Koncepce, podle níž by byrokracie již neměla být arbitrem mezi státem a podanými, ale garantem a správcem práv občanů, se často střetala s nevraživostí a odmítáním starými úředníky, jimž byl duch demokratické republiky zcela cizí. Učitelé zlehčovali rovnostářské tendence demokratické republiky, která v roce 1919 zrušila šlechtická a kastovní privilegia a přiznala volební právo ženám. Nejvýrazněji se střet mezi novým parlamentním systémem a starými autoritativními institucemi projevoval v souvislosti s reorganizací ozbrojených sil. Republika formálně ukončila autonomii ozbrojených sil jako stát ve státě. Civilní moc převzala znovu kontrolu nad vojenskou mocí. Ve skutečnosti však přežití kádrů ze staré císařské armády a mentální setrvačnost politiků republiky i po Versailles jsou prapříčinou pochybného ocenění nejen starého technicko vojenského nástroje, ale i společenské role. Novou funkci jednotkám starého vojska a novým ozbrojeným skupinám přičkli vlastně přímo představitelé republiky z obavy z nepokojů spartakovského sovětského typu. Patřily mezi ně i dobrovolnické oddíly-freikorps, jež rekrutovaly z veteránů první světové války a mladých aspirantů na nová protibolševická a antisemitská vystoupení. Volba starého polního maršála Hindenburga prezidentem pak jen potvrdila přerušení vývoje v životě republiky. Zvolení Hindenburga bylo rovněž projevem vnitřního konfliktu mezi demokratickým principem a jeho radikalizací, která se projevovala silnými hlasy volajících po plebiscitu. Záměr posílit výkonnou moc na základě souhlasu lidu se nestal, jak se ukázalo, demokratizačním faktorem: voliči využili demokratické metody, aby vyjádřili typicky antidemokratickou vůli. Výběrem Hindenburga byl také výběrem hodnot, které představoval a jimž se nikdy nezpronevěřil. Později, v roce 1930, krize už vypukla otevřeně. Prezident využil výjimečných pravomocí podle článku 48 ústavy výmarské republiky a svěřil kancléři Brüningovi řízení státu bez konzultace parlamentem. Hindenburg se projevil jako člověk, který zneužívá ústavní nástroje k tomu, aby podpořil působení těch sil tendencí, jež od počátku bránily plnému prosazení ústavy, a konečně se jí otevřeně postavil ve jménu změny systému.

Drastické snížení nezaměstnanosti v sobě skrývalo tragický klam ekonomie oživené díky vojenským zakázkám. Zájmy velkopřemyslníků a státu se sblížovaly v politice znovu vyzbrojení. Fronta práce byla sto zařídít konsensus milionů pracujících.

Německá dělnická třída prodělala dvojitou porážku: nejprve se v důsledku hospodářské krize rozpadly dělnické spolky a snížila se její obranyschopnost; pak přišli nacisté, kteří se zaměřili na zrušení odborového hnutí tak, aby pozbylo své funkce reprezentovat pracující a ochraňovat je. Svobodný syndikalismus se tak dostal do opozice vůči nacistickému systému, který postulátem jednotní soudržnosti a vnější expanze Třetí říše odmítal jakékoli sdružování, jež nemělo tytéž cíle jako on. Nemohl tudíž nikdy přijmout princip volného sdružování. Dalším důvodem k tomu, že nacistické organizace měly za úkol potlačovat jakékoli formy autonomie, byla nezbytnost politicky a sociálně kontrolovat tak mocnou sílu, jakou je dělnická třída.

Dělnická třída ve Třetí říši

K nucenému rozpuštění všech svobodných odborů a konfiskace majetku došlo 2. května 1933.

10. května bylo vyhlášeno ustavení Německé fronty práce. Prakticky se jednalo jen o další mystifikující prezentaci „národní pospolitosti“. Německá fronta měla za úkol rozšiřovat ideologickou kontrolu i do oblastí mimo sféru přímého vlivu strany, jednak byla součástí velké mašinérie usilující o dosažení konsensu. Přebírala řízení iniciativ k využití volného času. Rekreačních aktivit pro pracující. Z nástroje kolektivního sdružování se Fronta práce změnila v opravdový nástroj válečné mobilizace. Sám režim si dal velmi záležet na tom, aby vyvrátil fiktivní rovnost mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. Zákon o řízení národní práce 20. ledna 1934 stanovil regule silně hierarchizovaného systému a stupně poslušnosti od dělníka po šéfa podniku. Tento zákon byl aplikací zásad vůdcovského principu, jímž se národně socialistická společnost přísně řídila. Formální zařazování pracujících v podstatě odpovídalo mzdové politice režimu. Ten současně s rozbitím jednoty solidarity mzdových kategorií zamýšlel vyždímat z každého jednotlivce co nejvíce. Postupné odstranění nezaměstnanosti se stala útesem, o nějž se definitivně rozbila výmarská republika, představovalo jistý pramen konsensu mas s nacistickým režimem nezávisle na to, zda si uvědomovaly, že potlačení nezaměstnanosti v sobě skrývá tragický podvod, totiž znovuvyzbrojování a přípravu války.

Nacismus měl úspěch tam, kde selhala republika, ovšem za cenu, že zavedl něco, k čemu se republika uchýlit nemohla. Prvkem, který oživil hospodářství a vytvořil perspektivu zaměstnanosti, byly státní zakázky. Jednalo se tedy o zakázky, které byly z velké části zaměřeny na znovuvyzbrojení. Nacismus se rozhodl postupovat jednostranně, tudíž nepřistoupil k revidování dohod ve spolupráci s mocnostmi, ale k jejich porušování.

Čtyřletý plán

Devátého září 1936 vyhlásil Hitler na sjezdu NSDAP v Norimberku ekonomický program, který proslul pod názvem Čtyřletý plán. Zamýšlel oživit produktivní sektory znovuvyzbrojením a zajištěním autarkie, nyní se příprava válečné ekonomiky stávala jediným a absolutním imperativem, neboť se mělo dosáhnout naprosté nezávislosti na zahraničí ve výrobě i disponování surovinami. Nacistický režim oficiálně vyhlášoval soběstačnost jako doplněk rasismu. Skutečným cílem byla však politika urychleného vyzbrojování, které předpokládala další utahování šroubů uvnitř země, zastřené slovy o nezbytnosti kolektivní soudržnosti a „sociálního míru“, stojícími nad konfliktností reálného života. Válka sice byla naordinovaná za každou cenu, ale Německo se připravovalo na uspokojení svých ambicí za cenu války. Výsledkem bylo zvýraznění nejen osobností, ale i institucionální role Hermana Göringa právě díky pravomocem. Díky jím měl povoleno vytvářet aparát k vlastní potřebě, a tak podřídit hospodářství své instituci. To byla skutečná mocnost operující v oblasti těžkých surovin a výrobu

syntetických materiálů. Obecně znamenalo zvýšení investic do průmyslu, ale současně s tím reklasifikaci vztahu mezi výrobou spotřebního zboží a investičními celky, které měla jednoznačně přednost. Byla to tendence, jejíž význam byl zcela výmluvný, a lze vyjádřit i jinak: v průběhu války se vyrábělo daleko méně spotřebního zboží než v roce 1938, zatímco narostla základní výroba a zbrojní výroba, jejichž růst byl čtyřnásobný v porovnání s obdobím těsně před válkou. Maximální míry dosáhl v roce 1944, kdy vrcholilo válečné úsilí.

NSDAP využila aliance se silami tradiční pravice a poté, co se jí podařilo umlčet opozici výmarských stran i vnitřní rebelie členů nejextremističtějšího křídla, pokračovala s rozbíjením federální struktury a soustředováním moci v rukou Fuhrera.

Nacistická propaganda využívala pojmu „národní pospolitosti“ ke zpevnění kolektivní disciplíny a ospravedlnění rasové diskriminace. Po vydání Norimberských zákonů v ovzduší násilí, které vyvrcholilo „Křišťálovou nocí“, začali být židé systematicky pronásledováni.

Koncentrační tábory, které nebyly výsledkem degenerace režimu, nýbrž přímým výrazem jeho systému, se staly nástrojem, jímž se nacismus pokusil uvádět v život své plány kolonizace a uplatnění germánské rasové moci prostřednictvím biologického ničení celých národů a milionů Židů na okupovaných zemích.

Vyhlášením totální války nacistický režim vynesl poslední kartu před definitivní kapitulací: v květnu 1945 spáchal Hitler sebevraždu v bunkru Reichstangu, a tak unikl sovětskému zajetí. Osoby odpovědné za nacistické zločiny soudili spojenci v Norimberském procesu. Spojenci vyjadřovali záměr potrestat nacistické zločiny. Tak vznikla komise pro vzájemné zločiny. Proces byl zahájen 19.11.1945 a byla při něm vznesena základní tři provinění: zločiny proti míru (příprava agresivním válek), válečné zločiny (porušení válečných norem a zvyklostí), zločiny proti lidskosti (deportace, genocida, nucené práce, represálie, apod). Desátého října byl vynesen rozsudek trest smrti.

Tato knížka byla velmi dobře napsána. Můžu říct, že i když téma jako války, násilí, apod. nemám ráda, tak v této knížce mi to tolik nevadilo. Ale u některých pasážích se mi stejně nedělalo dobře.